

Хмельницька обласна універсальна наукова бібліотека
Відділ науково-методичної роботи та інновацій у бібліотечній справі

Підсумки за матеріалами обласного дослідження:

«БІБЛІОТЕКА ГРОМАДИ: ТОЧКИ ВЗАЄМОДІЇ, ГРАНІ СПІВПРАЦІ»

Підготувала і провела:

головний бібліотекар з питань соціологічних
досліджень та розвитку РТЦ
Гуменюк А.М.

м. Хмельницький
2021 р.

План проведення дослідження

1. Вивчення даної проблеми та вибір оптимального виду дослідження;
2. Формування програми дослідження, анкети, створення електронної анкети в Google forms;
3. Складання програми обробки результатів дослідження;
4. Збір інформації;
5. Опрацювання одержаної інформації;
6. Розробка висновків та пропозицій (рекомендацій) за результатами соціологічного дослідження;
7. Підготовка підсумкового документу про соціологічне дослідження.

Дослідження проводилось у три етапи:

- 1) Підготовчий:
 - вивчення проблеми;
 - складання та затвердження плану дослідження;
 - розробка та затвердження програми дослідження;
 - складання програми обробки даних.
- 2) Збирання та обробка інформації:
 - збирання інформації методом анкетування;
 - підготовка зібраних даних до обробки;
 - опрацювання одержаної інформації.
- 3) Аналіз та інтерпретація даних:
 - аналіз записів дослідження;
 - розробка висновків та пропозицій (рекомендацій) за результатами соціологічного дослідження;
 - складання підсумкового документа про соціологічне дослідження.

Програма дослідження:

Метою дослідження стало: моніторинг відповідності можливостей бібліотек потребам громади, стану закладів, вивчення потенціалу та його застосування.

Завдання дослідження:

- вивчити стан бібліотек в громадах на сьогодні, які є проблеми та потреби;
- визначити доступність бібліотеки у громадах;
- вивчити стан інформатизації бібліотеки та надання нею інноваційних послуг громаді;
- дослідити результати співпраці бібліотек з культурними, освітніми закладами своєї громади, владою, бізнесом, структурами агропромислового комплексу;
- дізнатися чи залучають бібліотеки громад додаткове фінансування і які шляхи для цього використовують;
- розробити рекомендації щодо розвитку бібліотек громад, організації методичної роботи таким чином, щоб вирішити проблемні питання стосовно бібліотечно-бібліографічних компетентностей працівників бібліотек.

Об'єктом дослідження стали працівники бібліотек громад Хмельниччини.

Предметом дослідження були потреби бібліотек громад у покращенні бібліотечного обслуговування та підвищення бібліотечно-бібліографічних компетентностей працівників.

Методика дослідження

Вирішення поставлених завдань вимагало застосування методу онлайн-анкетування. Для реалізації дослідження розроблено анкету в програмі Google forms – <https://forms.gle/5WksTMDqKUq1Hczn8> (додаток №1)

Бази дослідження.

В дослідженні взяли участь працівники бібліотек Антонінської, Берездівської, Білогірської, Вінковоцької, Війтовецької, Волочиської, Городоцької, Грицівської, Гуківської, Деражнянської, Жванецької, Закупненської, Ізяславської, Кам'янець-Подільської, Китайгородської, Красилівської, Летичівської, Михайлюцької, Миролубненської, Нетішинської, Новоушицької, Олешинської, Полонської, Розсошанської, Слобідсько-Кульчієвецької, Солобковоцької, Старокостянтинівської, Старосинявської, Судилківської, Сутковоцької, Теофіпольської, Улашанівської, Хмельницької, Чемеровецької, Чорнострівської, Ямпільської, Ярмолинецької територіальних громад.

Аналіз одержаних результатів онлайн-опитування користувачів

Дослідження проведене за допомогою програми Google forms в Інтернет середовищі.

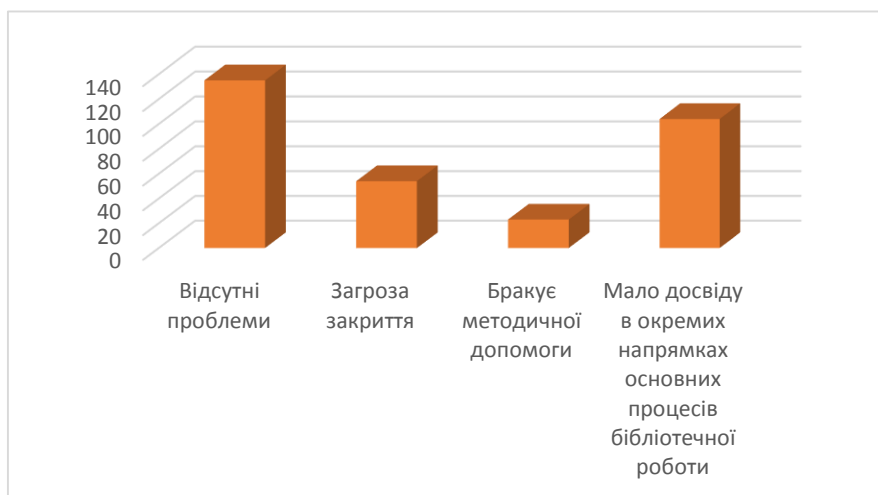
Участь взяли **366** (100%) респондентів – працівники бібліотек територіальних громад Хмельницької області. На окремі запитання респонденти давали по декілька відповідей, тому підрахунок відсотків вівся у відношенні від 100% на кожен відповідь.

Анкети респондентів проаналізовані за трьома типами закладів:

- центральна бібліотека громади – 23 (6%)
- міська бібліотека – 29 (8%)
- сільська бібліотека – 314 (86%).

Із загальної кількості опитуваних участь у дослідженні взяли **362** жінки (99%) та **4** чоловіки-бібліотекарі (1%) з Авратинської та Солом'янської сільських бібліотек Волочиської ТГ, бібліотеки-філії с. Пеньки Старокостянтинівської ТГ, Врубловецької сільської бібліотеки Слобідсько-Кульчієвецької ТГ.

В результаті дослідження важливо було дізнатися **які проблемні питання мають бібліотеки громад у зв'язку з територіальним поділом. 135 (37%)** опитаних відповіли, що у них відсутні проблемні питання стосовно бібліотечної роботи. Про загрозу закриття бібліотеки зазначили **54 (15%)** респонденти. Ще два респонденти вказали про загрозу зменшення мережі бібліотек та скорочення штату працівників. **23 (6%)** опитаних бібліотечних працівників зазначили про брак методичної допомоги. Мало досвіду в окремих напрямках основних процесів бібліотечної роботи у **104 (28%)** опитаних. Серед інших відповідей було: бібліотека нещодавно приєдналася до громади, відсутнє опалення, недостатнє фінансування, відсутність комп'ютерного обладнання та підключення до Інтернету, потреба приміщення в ремонті, недостатнє надходження нової літератури до бібліотечних фондів та відсутність підписки на періодичні видання, потреба працівника в переведенні на повну ставку.

Мал.1 Діаграма «Проблемні питання стосовно бібліотечної роботи»

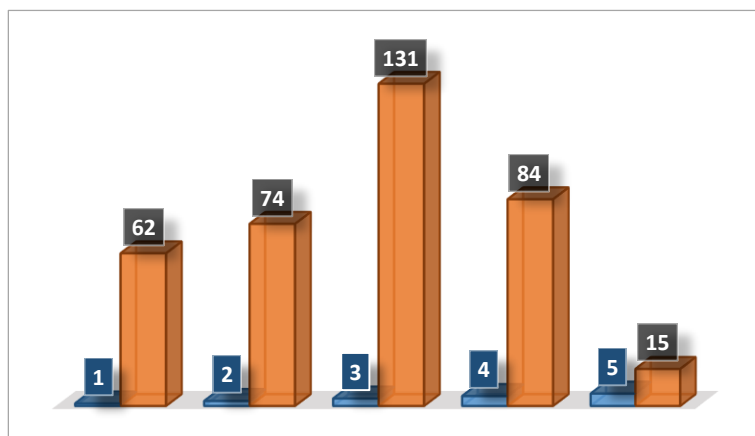
На питання «*Яким основним процесам бібліотечної роботи, на вашу думку, слід приділити більше уваги відповідно до потреб громади?*» респонденти мали можливість обрати декілька відповідей. Із запропонованих варіантів **275** (75%) опитаних обрали, що більше уваги у бібліотечній роботі слід звернути на залучення додаткового фінансування. **227** (62%) респондентів визнали, що більше уваги потрібно приділити поповненню, організації та вивченню бібліотечного фонду. **88** (24%) вважають, що важлива реклама бібліотеки та бібліотечних послуг. **63** (17%) респонденти відповіли, що потрібно приділити більше уваги наданню довідково-бібліографічних послуг. **18** (5%) обрали відповідь щодо важливості правильної бібліотечної обробки та каталогізування документів. **14** (4%) опитаних зазначили, що їх користувачі потребують більше видавничої бібліотечної продукції. Серед інших відповідей респонденти вказали, що населення громад потребує навичок цифрової грамотності.

Мал.2 Діаграма «Процеси бібліотечної роботи»

284 (78%) респонденти з 366 опитаних відповіли, що їх бібліотеки не мають достатнього фінансування з бюджету громади. **210** (57%) бібліотекарів вказали, що кошти на поповнення бібліотечних фондів та підписку на періодичні видання виділяються. **100** (27%) опитаних відповіли, що кошти не виділяються на поповнення бібліотечних фондів. Серед інших відповідей, **20** (5%) опитаних вказали, що кошти виділяються лише на передплату періодичних видань і, частково або зовсім не виділяються на купівлю книг; **14** (3,5%) відповіли, що в поточному році передплачено лише одне періодичне видання; **19** (5%) відповіли, що кошти виділяються, але їх замало, щоб задовольнити читацькі потреби користувачів. *Три респонденти відповіли, що їх бібліотеки перейшли до новостворених громад у поточному році, тому є надія на достатнє фінансування.* Ми конкретизували питання для тих респондентів, які дали відповідь «так» на попереднє питання «*Чи виділяються кошти на поповнення фондів та придбання періодичних видань?*» та попросили уточнити, з яких саме джерел надходять ці кошти. **241** (66%) респондент дав відповідь, що бібліотека фінансується громадою; **50** (13,6%) – бібліотека самостійно залучає додаткове фінансування; **51** (14%) – комплектування фондів відбувається за рахунок обмінно-резервних фондів, державних програм та подарункових видань.

Респондентів попросили оцінити стан фінансування бібліотеки за шкалою від 1 до 5 (Мал. 2).

Мал.3 Діаграма «Оцініть стан фінансування від 1 до 5»

На запитання **«Чи здійснюється фінансування з бюджету громади на покращення матеріально-технічної бази?»** 109 (30%) респондентів дали позитивну відповідь, 257 (70%) відповіли, що на покращення матеріально-технічної бази кошти не виділяються. Серед респондентів, які відповіли «так» було уточнююче питання: **«Як саме місцева влада сприяє покращенню матеріально-технічного оснащення бібліотеки?»**. За результатами відповідей стало відомо, що найчастіше місцева влада допомагає бібліотекам з ремонтом приміщення (34 відповіді), підключенням та оплатою послуг мережі Інтернет (10 відповідей), придбанням комп'ютерної техніки (17 відповідей), придбання меблів (12), канцелярії (10), заміна вікон (8), зроблено опалення (5) та інше. **Щодо стану матеріально-технічної бази бібліотеки на сьогодні**, респонденти дали наступні відповіді: потреба в комп'ютерній техніці та доступі до Інтернету – 150 (41%), потреба в оновленні спеціалізованих меблів та бібліотечної техніки – 135 (37%), бібліотека потребує капітального ремонту – 35 (9%), бібліотека усім потрібним укомплектована – 20 (5%), аварійний стан бібліотеки – 2 (0,5%). Серед інших відповідей респонденти вказували, що бібліотека потребує встановлення опалювальної системи, поточного ремонту, книг, є потреба у спеціалісті для обслуговування комп'ютерної техніки.

В рамках дослідження важливо було проаналізувати чи мають бібліотеки комп'ютерну техніку і, якщо так, які саме інтернет-послуги надають населенню у своїх громадах. 161 (44%) респонденти відповіли що заклади мають комп'ютерну техніку, не мають – 205 (56%). 3% опитаних вказали, що не має підключення до мережі Інтернет. Серед тих респондентів які відповіли, що їх бібліотеки мають комп'ютери з доступом до Інтернету, надаються наступні послуги:

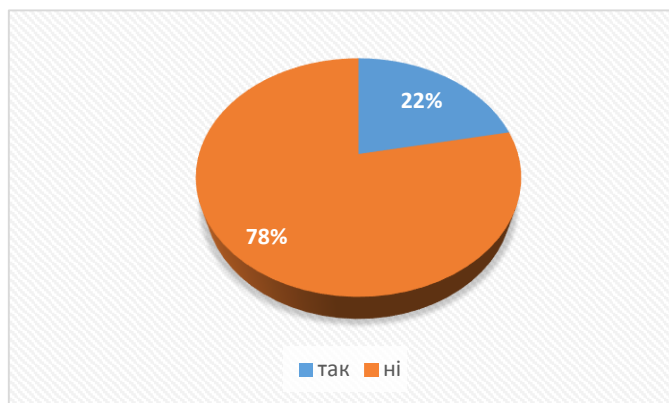
- Пошукова інформаційна діяльність – 140 (38%)
- Спілкування через комунікаційні онлайн-платформи (Skype, Zoom) – 114 (31%)
- Реєстрація на інтернет-ресурсах, створення електронної пошти – 87 (24%)
- Підвищення комп'ютерної грамотності (курси, консультації) – 79 (21,5%)
- Організація онлайн-переглядів – 78 (21%)
- Створення віртуальних виставок – 77 (21%)
- Допомога у здійсненні онлайн-платежів – 76 (21%)
- Пошук роботи – 69 (19%)
- Онлайн-послуги (реєстрація на ЗНО, запис до лікаря тощо) – 53 (14%)
- Створення інтернет-екскурсій – 53 (14%)
- Електронна доставка документів – 42 (11%)
- Дистанційне навчання – 39 (10,6%)
- Реалізація товарів та послуг місцевих підприємців – 8 (2%).

В графі «інше» декілька респондентів відповіли, що не маючи комп'ютера з доступом до Інтернету на робочому місці, окрему роботу виконують вдома на власній техніці. За низькими відсотковими показниками надання певних послуг видно, що не всі бібліотеки використовують усі можливості мережі Інтернет.

Мал.4 Діаграма «Які інтернет-послуги надає бібліотека?»

У зв'язку з глобальною цифровізацією українського суспільства та активною роботою у цьому напрямку Міністерства цифрової трансформації, бібліотеки також підключаються до цих ініціатив та стають хабами цифрової освіти. Серед опитаних респондентів **80** (22%) відмітили, що їх бібліотеки є хабом цифрової освіти в рамках проекту «Дія. Цифрова освіта». За час дії проекту (січень 2020 року) та активної його популяризації, в тому числі і обласною науковою бібліотекою, досить малий відсоток бібліотек області є зареєстрованими як офлайн-хаб. 22% – це половина з тих опитаних, які мають комп'ютери з доступом до мережі Інтернет та можуть допомагати державі навчати населення цифровій грамотності.

Мал.5 Діаграма «Бібліотека є хабом цифрової освіти?»

На питання «Яким чином бібліотека бере участь у розвитку своєї громади?» респонденти обирали наступні запропоновані відповіді:

- Допомога громаді в організації і проведенні заходів, свят – **312** (85%)
- Обслуговування інформаційних запитів користувачів – **292** (80%)
- Промоція читання (організація творчих заходів, флеш-мобів) – **246** (67%)
- Об'єднання громади у групи відповідно до інтересів та запитів (організація клубів за інтересами, зустрічей) – **171** (47%)
- Боротьба з проблемою інформаційної нерівності (робота з соціально незахищеними верствами населення, малозабезпеченими громадянами,

вимушеними переселенцями, людьми з обмеженими фізичними можливостями) – **137** (37%)

- Розвиток місцевого туризму – **31** (8%).

Насправді, будь-яка бібліотека повинна реалізувати для своєї громади усі перелічені послуги. Проте, окремі респонденти з даного переліку обирали одну-дві відповіді, що не класифікує бібліотеку як інформаційний центр громади, місце, куди людина може звернутися з будь-якими інформаційними запитами. Графу «інше», де малося на увазі доповнити запропоновані відповіді власним досвідом, розробками, інноваційними підходами до обслуговування користувачів, жоден респондент не заповнив.

Відповіді на питання «Які функції інформаційного центру громади виконує бібліотека?» розділилися наступним чином:

- Створення фактографічних матеріалів про життя громади та її жителів – **279** (76%)
- Надання актуальної інформації про місцеві новини, навчання, роботу – **246** (67%)
- Допомога у користуванні комп'ютерними технологіями, Інтернет-ресурсами – **120** (33%)
- Інформування про важливі туристичні маршрути громади – **40** (11%).

Серед інших відповідей респондентів були: допомога малозабезпеченим користувачам у підготовці текстових заяв до державних управлінь та організацій, інформування про роботу бібліотек громади. Два респондента дали відповідь що жодних подібних функцій не виконують. Ще один респондент відповів, що в бібліотеці відсутній комп'ютер, що не є приводом відмовляти користувачу у його правах на інформацію та не звільняє бібліотекаря від виконання його роботи.

Мал.6 Діаграма «Які функції інформаційного центру громади виконує бібліотека?»

Для формування позитивного іміджу бібліотеки області проводять:

- Інформування громади про діяльність бібліотеки, її послуги (через традиційні форми, бібліотечні інтернет-ресурси – сайт, блог, соціальні мережі) – **266** (73%)
- Налагодження зв'язків з місцевою владою, доведення соціальної значущості – **252** (69%)
- Звітність перед громадою про діяльність бібліотеки за рік – **174** (47%)
- Формування «історій успіху» читачів бібліотеки (як з допомогою бібліотеки користувач досяг успіху) – **55** (15%)
- Проведення рекламних кампаній – **39** (11%).

У графі «інше» жоден респондент не вказав свій досвід проведення заходів для підвищення соціальної значущості бібліотеки та бібліотечної діяльності у своїй громаді, формування позитивного іміджу, довіри, налагодження дружніх зв'язків з населенням.

Мал.7 Діаграма «Які заходи для створення позитивного іміджу бібліотеки проводяться?»

Для того, щоб дізнатися яким чином бібліотеки області налагоджують партнерство з місцевими організаціями і об'єднаннями (державними, приватними) та чи роблять це взагалі, для респондентів запропоновано дати відповідь на питання «Чи є на території громади фермерські господарства, громадські або благодійні організації, бізнес-структури та ін.?». Відповіді респондентів розділилися наступним чином: так – **234** (64%), ні – **132** (36%). Серед респондентів які відповіли «так» ми попросили описати як саме налагоджують партнерство з даними організаціями задля покращення умов функціонування бібліотеки. **102** (234 – 100%, 102 – 44%) з них відповіли, що партнерства з даними організаціями не налагоджені. Інші **132** (56%) розповіли як саме місцеві підприємства та організації допомагають бібліотекам, а не як налагоджується саме партнерство. **36** (27%) з 132 опитаних які вказали, що мають підтримку бібліотек з боку місцевих організацій відповіли, що їм дарували літературу, передплачували періодичні видання або виділяли кошти на її купівлю. **20** (15%) респондентів відповіли, що для бібліотек виділялися кошти на ремонт приміщенні, меблі та благоустрій прилеглих територій. Для **19** (14%) опитаних місцеві підприємства та організації надають спонсорську допомогу у проведенні соціокультурних заходів, особисто приймають участь в організації таких заходів спільно з бібліотеками. Чотири респонденти відповіли, що отримували техніку (комп'ютер, ноутбук, телевізор), для трьох бібліотек було проведено та оплачено послуги Інтернет зв'язку. Ще **50** респондентів дали розширені відповіді з якими саме організаціями налагоджено партнерство (фермерські та господарські організації, місцеві підприємці, громадські організації, товариства, спілки та ін.) та як саме налагоджують співпрацю: інформують про напрямки розвитку фермерства та сільського господарства, про актуальні новини в цих галузях відповідно запитів керівників; запрошують на соціокультурні заходи, круглі столи та зустрічі з громадою, долучають до спільного проведення таких подій; підтримують зв'язок з підприємствами і організаціями через старостати; інформують про потреби громади та надають приміщення для проведення зібрань та нарад; проводиться нестационарне бібліотечне обслуговування працівників таких підприємств та організацій; залучають до творчих акцій; інформують про діяльність бібліотеки, її послуги; звертаються особисто та з листами допомоги бібліотеці щодо проведення ремонтних робіт, надання транспорту, поповнення книжкового фонду тощо.

На питання «Які види соціального партнерства бібліотека використовує?» респонденти обирали відповіді з запропонованих:

- З освітніми закладами (управління, відділи освіти, ВНЗ, загальноосвітні, дошкільні заклади) – **294** (80%)
- З закладами культури (музеї, театри, Будинки культури, музичні школи, школи мистецтв тощо) – **290** (79%)

- Партнерство з органами влади – **241** (66%)
- З засобами масової інформації (ЗМІ) – **132** (36%)
- Професійне партнерство (Українська бібліотечна асоціація, регіональні професійні асоціації, інші бібліотеки) – **129** (35%)
- З релігійними організаціями різних конфесій та віросповідань – **115** (31%)
- З громадськими організаціями – **79** (22%)
- Економічне партнерство (підприємства, бізнес, приватні підприємці, фермерські господарства, агропромислові комплекси, торговельні організації) – **53** (14 %)
- З видавництвами, книготорговельними організаціями – **17** (5%)
- З дизайнерськими і рекламними фірмами – **1** (0,3%).

Мал.8 Діаграма «Які види соціального партнерства бібліотека використовує?»

В рамках дослідження планувалося виявити які проекти реалізує бібліотека або вже втілила у життя за останні 10 років. **260** (71%) опитаних відповіли, що не брали участі в реалізації будь-яких бібліотечних проектів. Окремі респонденти аргументували це тим, що працюють в бібліотеці від 1 до 5 років і вважають свій стаж замалим, або ж не знають як працювала бібліотека до їхнього призначення на роботу. З аналізу відповідей можна зробити висновок, що не всі респонденти розуміють поняття «проектна бібліотечна діяльність» (створення клубів за інтересами, обслуговування користувачів, проведення соціокультурних заходів не є проектом). Проведено аналіз **106** (29%) відповідей, де респонденти вказували назви власних проектів та ті, в яких брали участь. Щодо проектів, в яких бібліотеки брали участь: **24** (23%) опитаних – це переможці конкурсу «Організація нових бібліотечних послуг на основі безкоштовного доступу до інтернету» програми «Бібліоміст»; **12** (11%) – учасники проекту «Розробка курсу на зміцнення місцевого самоврядування в Україні» (ПУЛЬС); **8** (7,5%) респондентів приєдналися до мережі хабів цифрової освіти в рамках проекту «Дія. Цифрова освіта» та проводять навчання цифрової грамотності серед своєї громади (хоча в попередньому питанні «*Бібліотека є хабом цифрової освіти?*» 80 опитаних дали ствердну відповідь). За останні десять років бібліотеки області реалізували достатню кількість проектів, серед яких: «*Доступна бібліотека*» (Центральна бібліотека Полонської міської ради, Полонська ТГ), проект на створення спортивно-розважального майданчика «*Здорові діти міцна громада*» (Пашуцька сільська бібліотека, Судилківська ТГ); «*Доступний літературно-мистецький дворик на відкритому просторі для маломобільних груп населення Центральної міської бібліотеки імені Костя Солухи*» (Кам'янець-Подільська центральна міська бібліотека імені Костя Солухи, Кам'янець-Подільська ТГ); «*Бібліотека – екологія душі*» (Вишнівчицька сільська бібліотека, Чемеровецька ТГ); «*Бібліотечний зелений туризм*» (Центральна бібліотека Новоушицької ТГ); «*Створення сучасної бібліотеки – медіатеки*»

(Центральна бібліотека Волочиської міської ради, Волочиська ТГ); *«Квітуча садиба - перший крок до добробуту громади»* (Грицівська селищна бібліотека, Грицівська ТГ); *«Університет третього віку»* (Деражнянська центральна міська бібліотека, Деражнянська ТГ); участь у культурно-мистецькому проєкті *«Малі міста-великі враження»* та організація фестивалю «Подільський витязь – Устим Кармалюк» (Кудинська сільська бібліотека, Летичівська ТГ); *«БібліоХаб: сучасний простір у центральній бібліотеці міста»*, «Коворкінг у бібліотеці – вільний простір для творчості», «SMART-бібліотека – помічник «розумного міста»», «SMALL-TOWN – у бібліотеці»; ««МІКРО»: Мобільна Інтерактивна Кімната Розвитку Особистості у бібліотеці» (Центральна публічна бібліотека м. Хмельницького, Хмельницька ТГ) та ін.

282 (77%) респондентів вважають, що їх бібліотеки відповідають потребам громади, і **84** (23%) – ні. На запитання *«Як вважаєте, що необхідно запровадити, щоб бібліотека відповідала потребам громади?»* респонденти давали власні відповіді:

- Систематичне оновлення бібліотечного фонду, в тому числі, сучасною українською літературою – **111** (30%)
- Провести ремонт приміщення бібліотеки та покращити матеріально-технічну базу – відповіді **87** (24%) респондентів
- **33** (9%) опитаних вважають, що їх бібліотеки відповідають потребам громади або не дали відповіді на це питання
- Створення сучасного бібліотечного простору, що передбачає зонування приміщення і цікавий дизайн – **22** (6%)
- Бібліотека потребує кращого фінансування – **17** (5%)
- Запровадити нові методи роботи та сучасні послуги, рекламувати бібліотеку, залучати інвесторів, покращувати професійну кваліфікацію – такі відповіді дали **14** (4%) респондентів
- Забезпечити опалення бібліотеки в зимовий період – **14** (4%)
- Запровадити послуги з надання електронних ресурсів користувачам (створення електронного каталогу, електронної бібліотеки, електронних видань) – **10** (3%).

Респонденти також писали про потребу в спеціалізованих книгах шрифтом Брайля та озвучених книгах для людей з обмеженими можливостями; запровадження зручного для користувачів режиму роботи бібліотеки; зменшення об'єму паперової роботи; створення пересувних бібліотек тощо. Переважна більшість опитаних писали про матеріальне забезпечення діяльності бібліотеки, проте, *лише 4% згадали про запровадження нових методів роботи та набуття нових знань та навичок*. Були відповіді щодо проблемних питань, які є компетенцією саме бібліотекаря, наприклад:

- «Більше розуміння та підтримки з боку влади, громадських організацій, фермерських об'єднань, громади» – йдуть на зустріч тому, хто йде. Налагодження співпраці нелегкий процес, але можливий. Потрібно показати свою експертність, ініціативність, готовність працювати на розвиток громади та отримати її підтримку
- «Громаді потрібно частіше звертатись до бібліотеки, щоб обґрунтувати проблеми» – сьогодні бібліотека йде до користувача, а не навпаки. Бібліотекарі повинні вивчати потреби своєї громади, щоб надавати якісно інформаційні послуги
- «Бібліотекарю звернути увагу на залучення користувачів до бібліотеки, вивчати інтереси користувачів», «Більше співпрацювати з сільськими закладами освіти», «Кожного місяця зустріч з видатною людиною, яка жила в нашому селі», «Залучати більше молоді до проведення заходів», «Більше приділяти уваги питанням краєзнавства, історії краю, онлайн спілкування із видатними людьми» – це добре, що респонденти пишуть про те, на що потрібно звернути увагу. Залишається лише запровадити все описане в роботу бібліотеки.

Аналізуючи окремі відповіді, можна дійти висновку, що не всі працівники бібліотек зуміли налагодити комунікацію з громадою і не знають її потреб.

Серед опитаних 12 працівників бібліотек мають лише загальну середню освіту; середню-спеціальну – 22; училища культури закінчили 19 опитаних, в тому числі за спеціальністю бібліотечна справа; базову вищу освіту має 231 респондент, в тому числі бібліотечну 166 (72%); повну вищу освіту має 81, в тому числі бібліотечну – 44 (54%). Ще навчаються 2 респонденти.

Висновки та рекомендації

Аналіз дослідження показав наскільки бібліотеки Хмельницької області відповідають потребам своїх громад, в якому стані вони сьогодні знаходяться, як налагоджується співпраця бібліотек з іншими організаціями які функціонують на території певної громади, які проблеми і потреби мають бібліотеки та їх працівники. Було визначено наскільки бібліотеки відповідають статусу сучасної, інформаційного центру тощо.

Багато питань щодо роботи і розвитку бібліотечної справи виникає в працівників бібліотек у зв'язку з адміністративно-територіальною реформою. Окремі сільські бібліотеки отримали статус центральної бібліотеки громади, що передбачає більше обов'язків та вимагає вищих професійних компетенцій. Лише 37% опитаних не мають проблемних питань стосовно бібліотечної роботи на сьогодні. Переважно – це бібліотеки, які до реформи були центральними районними/міськими. 28% опитаних працівників бібліотек зазначили, що мають мало досвіду в окремих напрямках основних процесів бібліотечної роботи – це майже третина опитаних, серед яких 92% є сільськими бібліотеками. Ці бібліотеки переважно мають визначену центральну бібліотеку, яка відповідає за надання методичної допомоги. Інші бібліотеки, які не мають методичної підтримки мають право звертатися до обласної наукової бібліотеки та подавати пропозиції щодо планування навчального графіку.

Більшість опитаних погоджуються, що у бібліотечній роботі потрібно більше уваги приділяти залученню додаткового фінансування та поповненню, організації і вивченню бібліотечного фонду. Причиною вважають недостатнє фінансування з бюджету громади. Трохи більше половини опитаних (57%) відмітили, що кошти з бюджету громади на поповнення бібліотечних фондів виділяються. Для інших бібліотек поповнення фонду новою літературою та підписка на періодичні видання залишається проблемою. Кошти на нову літературу та періодику не виділяються зовсім (27% опитаних) або частково, що не задовольняє читацьких потреб. Щоб вирішити дану проблему працівникам бібліотек потрібно вибрати активну позицію у налагодженні співпраці з владою, проводити заходи по підвищенню іміджу бібліотеки серед громади, щоб донести свою цінність. Існує достатньо можливостей, щоб покращити стан комплектування бібліотеки новою літературою: обмінно-резервні фонди, державні програми, конкурси від громадських та благодійних організацій, акції «подаруй бібліотеці книгу», буккросинг тощо.

Матеріально-технічна база бібліотек області залишається у незадовільному стані. Є потреба в комп'ютерній техніці та доступі до Інтернету, в оновленні спеціалізованих бібліотечних меблів, приміщення потребують ремонту та встановлення опалювальних систем. Аналіз дослідження показав, що ті бібліотеки, які мають комп'ютерну техніку з доступом до Інтернету (53% опитаних) не повністю використовують усі можливості мережі. Потрібно більше акцентувати увагу на популяризації інноваційних послуг серед населення (здійснення онлайн-платежів, запис до лікаря, онлайн-перегляди та огляди, навчання цифрової грамотності та ін.) та моніторити потреби громади у цих послугах. Сьогодні держава активно популяризує цифрові послуги та створює усі умови, щоб населення України мало доступ до якісної цифрової освіти. Цьому сприяє проект «Дія. Цифрова освіта», ініційований Міністерством цифрової трансформації. Бібліотекам області

варто оперативніше підключатися до проекту та ставати офіційними хабами та амбасадорами цифрової освіти у своїх громадах.

Виявлено, що бібліотеки області беруть активну участь у розвитку своєї громади шляхом проведення соціокультурних заходів, в тому числі спільно з іншими організаціями. Лише 37% працюють з проблемами інформаційної нерівності – а це робота по наданню оперативної інформації для людей з обмеженими можливостями, малозабезпеченими та соціально незахищеними громадянами. Менше половини опитаних (47%) відповіли, що при їх бібліотеках працюють клуби за інтересами. Потрібно досліджувати чим цікавляться користувачі бібліотеки та об'єднувати їх у кола за інтересами для проведення майстер-класів, зустрічей, обговорень – це згуртує навколо бібліотеки людей та дозволить здобути прихильність громади.

Формування позитивного іміджу бібліотеки повинно входити пунктом до посадових обов'язків працівника бібліотеки, адже саме бібліотекар своєю активною роботою може об'єднати навколо себе активну громаду, що допоможе заручитися підтримкою і з боку влади і інших установ та організацій (як державних, так і приватних). Інформаційні технології спрощують цей процес. Через бібліотечні інтернет-ресурси (соціальні мережі, сайти і блоги) сьогодні без проблем можна популяризувати бібліотечну діяльність, але це не єдиний приклад реклами бібліотеки і її послуг. Близько половини опитаних практикують щорічну звітність про діяльність бібліотеки перед громадою. Таку практику повинна перейняти більша кількість бібліотек. Можна звітувати про свою роботу не лише організовуючи круглі столи на базі бібліотеки, а брати участь на загальних зборах громади, сесіях рад тощо.

Ще одним важливим завданням дослідження було в'яснити чи є на території громади, де функціонує бібліотека, приватні та громадські організації. 234 опитаних відповіли, що такі організації є, і лише 56% з них налагодили з ними співпрацю та партнерство. Це партнерство дозволяє бібліотекам отримувати всесторонню підтримку. Не варто ігнорувати співпрацю з місцевими громадськими організаціями. Якщо бібліотеки планують розвиватися та залучати додаткове фінансування шляхом участі у грантових програмах, варто зауважити, що благодійні організації пропонують багато культурних грантів саме громадським організаціям або представництвам територіальних громад, з якими бібліотеки можуть кооперуватися та створювати проектні заявки. 71% респондентів жодного разу не писали грантові заявки та не реалізували проекти. Це сумна статистика, адже за умов недостатнього бюджетного фінансування проектна діяльність бібліотеки є чи не єдиним виходом для її підтримки та успішної діяльності.

Згідно проведеного дослідження та його аналізу рекомендуємо публічним бібліотекам територіальних громад:

- систематично досліджувати потреби своєї громади (інформаційні, культурні, соціальні, духовні) та оптимальні способи їх задоволення для окремого користувача (індивідуальні, групові інформування);
- використовуючи можливості мережі Інтернет надавати громаді усі наявні інноваційні послуги та популяризувати їх серед широкого кола користувачів, моніторити у соціальних мережах хештег #cyfra_library, щоб мати уявлення яким чином бібліотеки України популяризують цифрову грамотність серед населення;
- вивчати зарубіжний та вітчизняний досвід з інформаційно-бібліотечного обслуговування;
- активізувати роботу з налагодження співпраці та партнерства з владою територіальних громад задля покращення матеріально-технічного стану бібліотек, вирішення проблем з опаленням, систематичного оновлення бібліотечного фонду, оснащення комп'ютерною технікою з доступом до Інтернету;
- налагодити партнерство з культурними, освітніми закладами своєї громади, владою, бізнесом, структурами агропромислового комплексу для підтримки

бібліотеки в усіх аспектах – це може бути у формі бартеру, проведення спільних заходів, пропозиція таким організаціям у наданні приміщення для проведення зібрань, презентація потреб громади. Заручитись підтримкою активних та авторитетних представників громади – це перший крок до швидкого налагодження контактів з потрібними організаціями;

- вивчати методи залучення додаткового фінансування для покращення матеріально-технічного стану бібліотеки та поповнення бібліотечних фондів шляхом розвитку проектної роботи, моніторити грантові програми на сайтах благодійних та громадських організацій, міжнародних фондів, спеціалізованих інформаційних порталів, у соціальних мережах, а також досліджувати успішний досвід проектної діяльності інших бібліотек;
- збирати навколо бібліотеки спільноту активних громадян, які розділяють її цінності і стануть групою підтримки у пошуку партнерств та популяризації бібліотечних ресурсів та послуг;
- підготувати план по підвищенню іміджу бібліотеки: розробити рекламну продукцію, налагодити зв'язки з місцевими та обласними ЗМІ; проводити заходи з промоції читання (в тому числі і вуличні акції); активізувати роботу по популяризації бібліотеки, її ресурсів, послуг та подій через соціальні мережі, блоги/сайти;
- вивчити пропозиції користувачів щодо зручності відвідування бібліотеки, за потреби переглянути графік роботи (зміна годин роботи, забезпечення відвідування у вихідні дні);
- систематично брати участь у дистанційних навчаннях (від НАКККіМ, УБА, Хмельницької ОУНБ тощо) та конкурсах професійної майстерності для підвищення бібліотечно-бібліографічних компетентностей, вивчати професійну літературу та періодику, бути в курсі бібліотечних подій в Україні та нових напрямків розвитку;
- подати до Хмельницької ОУНБ пропозиції щодо потреб в професійній інформації, організації процесів бібліотечної роботи для формування графіку дистанційних навчань та індивідуальних консультацій.

Вик. А. Гуменюк
Тел. (0382)79-56-40

Анкета
учасника обласного дослідження
«Бібліотека громади: точки взаємодії, грані співпраці»
(заповнюється у гугл-формі за посиланням <https://forms.gle/5WksTMDqKUq1Hczn8>)

1. Назва бібліотеки* (повністю відповідно до Статуту, положення бібліотеки)

2. Назва територіальної громади, в якій знаходиться бібліотека*

3. Тип бібліотеки*:
 - Центральна бібліотека громади*
 - Сільська
 - Міська

3.1. Вкажіть яким рішенням визначено, що ваша установа є центральною бібліотекою громади _____
4. Чи визначено центральну бібліотеку у Вашій територіальній громаді? Якщо так – вкажіть назву центральної бібліотеки _____
5. Які проблемні питання існують стосовно бібліотечної роботи у зв'язку з територіальним поділом та віднесенням бібліотеки до певної громади? *
 - Відсутні проблеми
 - Загроза закриття
 - Бракує методичної допомоги
 - Мало досвіду в окремих напрямках основних процесів бібліотечної роботи
 - Інше: _____

5.1. Яким основним процесам бібліотечної роботи, на вашу думку, слід приділити більшу увагу відповідно до потреб громади?*

 - Бібліотечна обробка та каталогізування документів
 - Поповнення, організація та вивчення бібліотечного фонду
 - Надання довідково- бібліографічних послуг
 - Реклама бібліотеки та бібліотечних послуг
 - Редакційно-видавнича діяльність бібліотеки
 - Залучення додаткового фінансування
 - Інше _____
6. Чи достатньо фінансування з бюджету громади на утримання бібліотеки?*
 - Так
 - Ні
7. Чи виділяються кошти на поповнення фондів та придбання періодичних видань? *
 - Так
 - Ні

7.1 Якщо так, конкретизуйте з яких джерел надходять кошти на комплектування?*

 - Бібліотека фінансується громадою
 - Бібліотека самостійно залучає додаткове фінансування
 - Інше: _____

8. Оцініть стан фінансування від 1 до 5*

_____ шкала _____

9. Чи здійснюється фінансування з бюджету громади на покращення матеріально-технічної бази?*

- Так
- Ні

7.1 Як саме місцева влада сприяє покращенню матеріально-технічному оснащенню бібліотеки?*

Ваша відповідь _____

10. Який стан матеріально-технічної бази бібліотеки на сьогодні?*

- Потреба в комп'ютерній техніці та доступі до Інтернету
- Бібліотека потребує капітального ремонту
- Аварійний стан бібліотеки
- Потреба в оновленні спеціалізованих меблів та бібліотечної техніки
- Бібліотека усім потрібним укомплектована
- Інше: _____

11. Чи має бібліотека комп'ютерну техніку з доступом до Інтернету?*

- Так
- Ні

11.1. Які інтернет-послуги надає бібліотека?

- Підвищення комп'ютерної грамотності (курси, консультації)
- Пошукова інформаційна діяльність
- Допомога у здійсненні онлайн-платежів
- Спілкування через комунікаційні онлайн-платформи (Skype, Zoom)
- Онлайн-послуги (реєстрація на ЗНО, запис до лікаря тощо)
- Дистанційне навчання
- Пошук роботи
- Реалізація товарів та послуг місцевих підприємств
- Реєстрація на інтернет-ресурсах, створення електронної пошти
- Електронна доставка документів
- Організація онлайн-переглядів
- Створення віртуальних виставок
- Створення інтернет-екскурсій
- Інше _____

12. Бібліотека є хабом цифрової освіти? (проект Міністерства цифрової трансформації)

- Так
- Ні

13. Яким чином бібліотека бере участь у розвитку своєї громади?*

- Боротьба з проблемою інформаційної нерівності (робота з соціально незахищеними верствами населення, малозабезпеченими громадянами, вимушеними переселенцями, людьми з обмеженими фізичними можливостями)
- Обслуговування інформаційних запитів користувачів;
- Об'єднання громади у групи відповідно до інтересів та запитів (організація клубів за інтересами, зустрічей)
- Промоція читання (організація творчих заходів, флеш-мобів)
- Розвиток місцевого туризму

- Допомога громаді в організації і проведенні заходів, свят
- Інше: _____

14. Які функції інформаційного центру громади виконує бібліотека?*

- Створення фактографічних матеріалів про життя громади та її жителів
- Надання актуальної інформації про місцеві новини, навчання, роботу
- Інформування про важливі туристичні маршрути громади
- Допомога у користуванні комп'ютерними технологіями, Інтернет-ресурсами
- Інше: _____

15. Які заходи для створення позитивного іміджу бібліотеки проводяться?*

- Інформування громади про діяльність бібліотеки, її послуги (через традиційні форми, бібліотечні інтернет-ресурси – сайт, блог, соціальні мережі)
- Налагодження зв'язків з місцевою владою, доведення соціальної значущості
- Проведення рекламних кампаній
- Звітність перед громадою про діяльність бібліотеки за рік
- Формування «історій успіху» читачів бібліотеки (як з допомогою бібліотеки користувач досяг успіху)
- Інше: _____

16. Чи є на території громади фермерські господарства, громадські або благодійні організації, бізнес-структури та ін.?*

- Так
- Ні

16.1 Як налагоджуєте партнерство з даними організаціями задля покращення умов функціонування бібліотеки?*

- Ваша відповідь _____

17. Які види соціального партнерства бібліотека використовує?*

- Партнерство з органами влади
- З засобами масової інформації (ЗМІ)
- З видавництвами, книготорговельними організаціями
- З дизайнерськими і рекламними фірмами
- З освітніми закладами (управління, відділи освіти, ВНЗ, загальноосвітні, дошкільні заклади)
- З закладами культури (музеї, театри, Будинки культури, музичні школи, школи мистецтв тощо)
- З громадськими організаціями
- З релігійними організаціями різних конфесій та віросповідань
- Економічне партнерство (підприємства, бізнес, приватні підприємці, фермерські господарства, агропромислові комплекси, торговельні організації)
- Професійне партнерство (Українська бібліотечна асоціація, регіональні професійні асоціації, інші бібліотеки)

18. Які проекти реалізує (реалізовувала впродовж останніх 10 років) ваша бібліотека? _____

19. На вашу думку, бібліотека відповідає потребам вашої громади?*

- Так
- Ні

19.1. Що необхідно запровадити, щоб бібліотека відповідала потребам громади? _____

